

SZAKMAI FÓRUM AZ EGYETEMI, KUTATÓHELYI KERETEKEN KÍVÜL DOLGOZÓ SZÉKELYFÖLDI FIATAL KUTATÓK HELYZETÉRŐL

PROFESSIONAL FORUM ABOUT THE SITUATION OF YOUNG RESEARCHERS IN SZEKLERLAND

KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: SÁROSI-BLÁGA ÁGNES

kamintezet@yahoo.com

Összefoglalás

A KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja 2021 áprilisától on-line szakmai Fórumsorozatot indított a székelyföldi térség aktuális társadalmi folyamatairól. A sorozat első rendezvényére 2021. április 16-án került sor ZOOM felületen 31 résztvevővel. A Fórum szakmai megalapozását a Magyar Tudományos Akadémia csoportos DOMUS Szülőföld Programja keretében 2019-ben folytatott kutatómunka, illetve a kutatás eredményeit összefoglaló anyag¹ tette lehetővé.

A Fórum Facebook esemény formájában on-line is követhető volt, a rendezvény ideje alatt és az azt követő napokban a közösségi médiafelületen elérhető esemény számlálója több mint 500 érdeklődést jegyzett. Az előzetesen elküldött Vitaindító anyagához kapcsolódva a rendezvényre regisztrált résztvevők köréből 13-an írásban is megfogalmazták véleményüket, javaslataikat. Összeállításunk célja a térségi tudományosság e fontos szegmenséhez kapcsolódó tematizációs tevékenység erősítése.

¹ Kutatási jelentés: Fiatal kutatók, PhD hallgatók helyzetének tudományosság elemzése a székelyföldi tudományosság jövője szempontjából. DOMUS SZÜLŐFÖLD PÁLYÁZAT 2019. Biró A. Zoltán (témavezető), Sárosi-Blága Ágnes, Szász Mária-Magdolna, Nagy-Menyhárt Szidónia. Kézirat, KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja. pp.64

Vitaindító

A DOMUS Program támogatásával készült elemzésben azt vizsgáltuk, hogy a székelyföldi térségben az egyetemi kereteken kívül tevékenykedő fiatal/pályakezdő kutatók által képviselt tudományos potenciál milyen módon hasznosul. Megközelítésünk fejlesztéspolitikai, vidékkutatói indíttatású. Mivel a PhD képzésre jelentkezők, illetve az ilyen képzési programot befejezők nagyobb része ebben a térségben az *egyetemi-kutatói helyeken kívül* van, a felhalmozott tudáspotenciál hasznosulása ambivalens folyamat. A vizsgált térség mai helyzetében a PhD képzés által termelt szakmai tudások és kompetenciák intézményes térségi befogadására nincsenek számottevő mennyiségben intézményi keretek, illetve az ilyen szintű tudás- és kompetenciacsomagok tartalmi jellegű intézményes működtetésére a térségi befogadó felületek nem kínálnak lehetőséget. Ezért a PhD képzések során szerzett egyéni tudások és tudományművelési kompetenciák „halmaza” ebben a térségben olyan „többletként” jelenik meg, amelynek egyelőre nincsen társadalmi és intézményi helye, működési tere. A kutatás menetét és eredményeit ismertető tanulmány a *Pro Scientia Ruralis* folyóiratban olvasható:

http://psr.pahru.ro/images/psr/2019I-II/PRS-19-1-2_-_103-148.pdf

Kiindulópontok

A székelyföldi térségben *folyamatosan növekszik* a PhD képzési programokra jelentkező és tudományos munkával foglalkozó pályakezdő/ fiatal szakemberek száma. Számukra a tudományos munkavégzés célszerű kerete általában a kutatóhely vagy az egyetemi oktatói státusz lehetne. Térségi kutatóhely azonban nagyon kevés van, a térségi felsőfokú képzési intézmények többnyire telítettek.

Ennek a helyzetnek a következménye az, hogy egy *sajátos célcsoport képződik*: egy olyan székelyföldi elitcsoport, amely jelentős mértékű (és növekvő) szakmai-tudományos potenciált testesít meg (1.szakirányú tudományos tudás, illetve 2. általános jellegű tudományművelési szakmai kompetenciák). Fontos feladat az, hogy minél részletesebben számba vegyük ennek a sajátos csoportnak a jellemzőit, és egy ilyen helyzetkép ismeretében javaslatokat fogalmazzuk meg a helyzet kezelésére vonatkozóan.

Tapasztalataink alapján *a megszerzett tudás nem, vagy csak kismértékben hasznosul*, a tudományos fokozattal rendelkező kutatók kevés esetben tudnak az adott

szakterületen, főállásban kutatómunkával foglalkozni. Ezért a térségi pályakezdő/ fiatal kutatók – saját akaratuktól függetlenül – *reprodukálják a térségi tudomány-művelésnek az 1989 előtti állapotát és gyakorlatát*. Ennek lényege az egyéni, szigetszerű kutatói szerep és tevékenység, az „egyéni műhelyek” modellje. Ebben az esetben az egyéni szakmai munkavégzés („egyéni kutató műhely”) más jellegű szakmai feladatokat betöltő intézményi/hivatali vagy egyéb munkakör mellett (hivatal, iskola, civil szervezet stb.) mintegy „mellékes”, „kiegészítő”, „hobby” jellegű tevékenységként történik. Természetesen nem kizárt, hogy ilyen „másodállásos” helyzetben is végezhető igényes szakmai munka, azonban ennek mennyisége, szélesebb körű szakmai integrálódása csak visszafogott mértékű lehet. A napjainkban ilyen helyzetbe kerülő pályakezdő/fiatalkutatók esetében az ilyen helyzet azzal járhat, hogy a tudományos munkavégzés olyan összetevői mint a szakmai körhöz tartozás, információkhoz és forrásokhoz való hozzáférés, szakmai szereplés, publikálás fokozatosan „leépülhetnek”, a pályakezdő/fiatalkutató „kikerül” abból a hálózatból, amelyre a doktori képzés lehetőséget adott. Mindez többek között azért is van így, mert túlságosan *nagy teher (idő-, munka-, költségigényes) a kutató számára – a kutatómunka feltételeinek biztosítása és végzése mellett – a saját tevékenység egyszemélyes szakmai-társadalmi „menedzselése”*.

Melyek lehetnek a továbblépés kiindulópontjai és konkrét lehetőségei?

1. Amivel minden bizonnyal számolni kell:

- Az esetek többségében számolni kell azzal, hogy a térségi munkahelyek vezetőinek jelenleg „nem intézményi érdeke” a munkatársak PhD képzési programokban való részvétele, és ugyanez állítható a PhD szintű szakmai tudások és kompetenciák munkahelyi integrálásáról is.
- Egyetemi, kutatóhelyi kereteken kívül a színvonalas tudományos munkavégzés feltételeinek (idő, energia, munka, anyagiak, szakmai tudás) meghaladja a fiatal/pályakezdő kutatók egyéni erőforrásait.
- A szakirányú tudás mellett térségi tudástöbbletként kell megjeleníteni a PhD képzések során szerzett tudományművelési kompetenciákat is: tájékoztató-információ szerzési kompetencia, kapcsolatépítési és kapcsolatmenedzselési kompetencia, prezentációs gyakorlatok és mások.
- Célszerű hangsúlyozni azt is, hogy mindenképpen el kellene kerülni a térségi tudományos tevékenységre korábban jellemző szigetszerű, atomizált modell térségi léptékben újratermelődjön.

- Az egyéni munkahelyszerzés kísérleteinek támogatása mellett célszerű térségfejlesztési/közösségi célként megjelölni a tudáspotenciál (szakirányú tudások, tudományművelési kompetenciák) térségi hasznosítását.
- A térségi beágyazódást támogató programoknak (amennyiben lesznek ilyenek) ki kell terjedniük a képzési (tudás felhalmozási) időszakra és folyamatokra is, nem csak akkortól válik fontossá a téma, amikor valaki elvégezte a képzési programot.
- Minden egyéni képzési útvonalra figyelniük kell, függetlenül attól, hogy egy képzési útvonal mennyire sikeres. Amint arra az elemzés során többször is utaltunk, hogy minden képzési útvonalban felhalmozódik valamennyi olyan tudás, ami a térség szemszögéből nézve tudás többletnek minősül.
- A térség vidéki jellegéből adódóan az első lépés föltehetően nem a forrás-szerzés vagy a munkahelyszerzés lesz, hanem a tudáspotenciál létezésének, térségi fontosságának elfogadtatása.

2. *Javaslatok, kezdeményezési irányok (lehetőségek, felvetések, kérdések):*

- A munkahelyet kínáló térségi hivatalokon/intézményeken belül, a munkaköri feladatok keretében vagy mellett föl lehet-e vetni a „tudományművelés” részleges, fokozatos, akár informális pozíciójának kialakítását, illetve a tudományművelés munkahelyi részleges elismerését?
- Van-e lehetőség olyan ágazatközi (tudományterületek közti) kisebb projektek elgondolására, amelyekhez térségi érdek kapcsolható, amelyeknek költségvetése nem nagy, de a résztvevők személyét, tudását térségi léptékben fokozatosan legitimálja? Ha ilyent ki lehet alakítani, akkor azt térségi vezetőknek ajánlani kell.
- Keretprogram pályakezdő/fiatal kutatók személyének/tudásának/munkájának a térségi nyilvánosságban való megjelenítésére (médiapartner keresése).
- Az MTA MTK EB által készített Hírlevél és a külső köztestületi tagsági státusz módszeres hasznosítása szakmai kapcsolatépítés, szakmai információszerzés céljából.
- Az erdélyi magyar tudományosság nagy intézményei (Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvári Akadémiai Bizottság) lehetőséget kínálnak a szakmai testületeikbe való egyéni bekapcsolódásra. Milyen módon tudnák támogatni ezek az intézmények a térségi tudáspotenciál egészének hatékonyabb térségi beágyazódását?

- A DOMUS Program által kialakított sikeres tudománytámogatási modell alapján egyszerűbb, kisebb térségi támogatási szerkezet megtervezése.
- Térségi információs, tapasztalatcsere és lobbieret keret szervezése, működtetése.
- Egy továbblépési lehetőség: a klaszter modell.
- A pályakezdő/ fiatal kutatók által képviselt tudományművelési potenciál közös megjelenítése térségen kívüli intézményi/ szakmai szereplők számára.
- A térségi tudáspotenciál egészét megjelenítő szakmai fórumok szervezése (konferencia, publikáció, egyéb formák).

* * *

Fórum – Bevezető (Biró A. Zoltán)

Köszöntjük a Fórum résztvevőit, azokat, akik regisztráltak erre a rendezvényre, akik előre jelezték hozzászólási szándékukat, azokat is, akik a közösségi médiában követik az eszmecserét. A KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja az elmúlt három évtized során több alkalommal indított olyan programot vagy kezdeményezést, amely a fiatal kutatók ösztönzését/ támogatását célozta. Példa erre a HESP és a HÁLÓZAT program már a kilencvenes években², rendezvények szervezése, publikációk összeállítása, csoportos DOMUS programok ösztönzése. Fontos példaként említhetjük azt a térségi fiatal kutatókkal szervezett csíkszeredai Fórumot (2018. június 14.), amelyen Kocsis Károly, az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság elnöke, és Kontra Miklós, a DOMUS Kuratórium elnöke személyesen is részt vett. Jelzés értékű, hogy a mai szakmai fórum alapját képező kutatás is a DOMUS program támogatásával zajlott. A vitaindítóban fölvetett kérdés tehát nem új, de véleményünk szerint ma aktuálisabb, mint korábban bármikor. Miről is van szó?

Vidéki helyzetkép: három kulcsfontosságú elemről beszélhetünk:

- A PhD képzésben résztvevők számának folyamatos növekedése. Ennek a folyamatnak a keretében – de ettől a folyamatól függetlenül is – a térségben a tudományművelésre való ösztönzés növekedése tapasztalható.

² Antropológiai Műhely (8.) 1995.1.

- A szakmai információkhoz való hozzáférés, az utazás és a kapcsolattartás (kommunikáció) mai keretei vidéki térségben is lehetővé teszik – elvben – a színvonalas tudományművelést, a tudományművelési kompetenciák karbantartását.
- Térségi léptékben a fiatal/pályakezdő kutatók és a PhD képzésekben résztvevők révén *egyetemi/kutatóhelyi kereteken kívül egyre nagyobb volumenű tudományművelési potenciál halmozódik fel* (ágazati szakmai tudás, sajátos kompetenciacsomag, publikációk, szakmai prezentációk, kapcsolati tőke stb).

Mindez fontos beruházási folyamat eredménye. Ebben fontos szerepük van az állami beruházásként értelmezhető PhD képzési ösztöndíjaknak, de vannak példák magánalapítványi támogatásokra is. A Magyar Tudományos Akadémia keretében a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság és a DOMUS Szülőföld program többféle formában (egyéni és csoportos kutatási programok, konferencia támogatások, kiadványtámogatások, kiemelkedő kutatói teljesítmények díjazása) támogatja/ösztönzi a fiatal kutatók munkáját. Nem utolsó sorban azt is ki kell emelni, hogy azok a fiatal kutatók, akik egyetemi, kutatóhelyi kereteken kívül vállalkoznak doktori programok végzésére, illetve tudományos munka végzésére, azok részéről nem csekély mértékű egyéni/családi beruházásra is szükség van.

Miért fontos térségi szemszögből a felhalmozódó tudományos potenciál? Négy szempontot mindenképpen érdemes ebből kiemelni:

- Fontos ez a folyamat a felhalmozott egyéni értékek szempontjából (tudományművelés, kompetenciák megtartása vagy erősítése). Ezt nevezhetjük személyi szintnek.
- A tudományos potenciált térségi fejlesztéspolitikai, versenyképességi érdekként, illetve térségfejlesztésben hasznosítható értéként is kezelhetjük. Ezt térségi szintként jelölhetjük meg.
- A térségi tudományos potenciál a magyar tudományosság kereteibe való tartalmi, szervezeti jellegű integráció esélyeit is növeli (MTA köztestületi rendszerben való részvétel, kutatói együttműködések, publikációk).
- Nem utolsó sorban a romániai magyar tudományosság szervezeti rendszereibe (Kolozsvári Akadémiai Bizottság, Erdélyi Múzeum Egyesület, Egyetemi szervezeti keretek, egyes tudományágakhoz kapcsolódó szervezeti/intézményi keretek) való integráció lehetőségéről is beszélhetünk.

Az alapvető kérdés a szóbanforgó célcsoport szempontjából: Milyen keretfeltételei vannak annak, hogy az egyetemi/kutatóhelyi kereteken kívül tevékenykedő fiatalok/pályakezdők élni tudjanak a fentiekben jelzett – vagy akár az ezeken is túlmutató – lehetőségekkel? A tudományművelési folyamatban a kutatás mellett a tudományművelési tevékenység menedzselésére is szükség van (információk, kapcsolatok, együttműködések, publikálás, rendezvényeken való részvétel stb.) Ez egyben a megszerzett szakmai kompetenciák karbantartását is jelentheti. Egyetemi/kutatóhelyi keretek között ezek nagy része adott. Az egyetemi/kutatóhelyi kereteken kívüliek esetében azonban mindenki külön-külön, saját maga kell a tudományművelés kereteit kialakítsa, fenntartsa és hatékonyan működtesse. A tapasztalat azt mutatja, hogy a tudományművelés feltételeinek biztosítása meghaladja az egyéni erőforrások (idő, munka, pénz, kapcsolati tőke stb.) kereteit. Ennek következményeként a tudományművelés szintje csökkenhet, a megszerzett kompetenciák leépülhetnek.

A Fórum tárgya: milyen megoldások, kezdeményezések, programok, támogatások növelhetik/erősíthetik ennek a célcsoportnak az esetében a tudományművelés feltételeit és a megszerzett szakmai kompetenciák megtartását vagy akár növelését? Minden észrevétel, tapasztalat, elgondolás, megjegyzés kínálhat egy-egy fontos elemet ahhoz, hogy megoldási lehetőségeket találjunk vagy vázoljunk fel. Elsősorban az olyan ötletek különösen fontosak, amelyek térségi erőforrásokra alapozódnak (ebbe nem csupán az anyagai támogatást kell beleértenünk, hanem a fiatal/pályakezdő kutatók által képviselt szakmai potenciál elismerését/elfogadását is), de minden bizonnyal a külső támogatások is fontosak (szakmai, szervezeti, anyagi jellegűek). Az első lépés mindenképpen a helyzet javítását célzó tematizáció. Egyre többen érdekeltek abban, hogy közügyggyé tegyék ezt a kérdést: akik fiatal/pályakezdő kutatóként benne vannak ebben a helyzetben, akik társadalomkutatóként elemezi tudják a folyamatot, akik támogatni tudják a kezdeményezéseket.

A Fórum nyitott. Hozzászólások, vélemények, javaslatok, felvetések, reflexiók következnek.

Hozzászólások

Szöllősi Tamás

Lokálpatrióta vagyok, ezért már elég rég elterveztem, hogy itthon Kézdivásárhelyen, Székelyföldön fogok élni, dolgozni. Remélhetőleg, hozzá is tudok tenni az itteni társadalomhoz, jobbra tehetem a környezetem. Ebbe tartozik bele a kutatásom is, hiszen a helyi dolgokat kutatom, Erdélyt és Székelyföldet, ezzel hozzásegítve a régió fejlődéséhez.

A tudományos élet fejlesztésével, véleményem szerint az egész régió versenyképességén tudunk növelni. Viszont több problémám is van a helyi kutatással, hiszen nincs intézmény föltétlenül a hátam mögött. Alapjáraton a tehetséggondozást kiemelten kezelendőnek tartom úgy a városban, megyében, mint egész Székelyföldön. Viszont sokszor tapasztalom azt, hogy erre nem fektetünk elég hangsúlyt és az információ elvész. Saját bőrömön tapasztalom, hogy nehezen tudok információkhoz hozzájutni, rengeteg alkalommal nem ismerem, vagy egyáltalán nem is értesülök a szakmai fórumokról, amelyek Székelyföldön működnek.

Mindenképp egy szorosabb együttműködést látok a RODOSZ-szal és egyéb hasonló szervezetekkel, hogy a fórumok is találják meg a kutatókat, illetve fordítva. Megyei szinteken szükség lenne intézetekre, amelyek ellátnának kutatási feladatokat, és becsatornáznák azon fiatal kutatókat, akik otthon dolgoznak, ezáltal együtt lehetne dolgozni a vidéki önkormányzatokkal, és lenne egy hálózat is. Természetesen a szakmai fórumok szervezése (konferenciák, publikációs lehetőségek stb) nagyobb hozzájárulnánk ennek a színvonalához és szakmaiságát emelnék. Ezáltal újabb munkahelyeket is teremthetnénk, illetve a tudás helyben maradna, kézzelfogható lenne és itt helyben használható lenne.

Ezt már kisebb kortól lehetne kezdeni, hiszen rengeteg középiskolás fiatal, majd egyetemista vesz részt a TUDEK/TDK-on, így őket is be lehet csatornázni, irányokat mutatni számukra, valószínűleg többen választanák az itthoni kutatást majd, így lehet bővíteni a térség kutatói potenciálját is.

Köllő Zsófia

Nem tudományos kutatással foglalkozó intézményben dolgozva két fontos dilemmával állok szemben:

(1) Hogyan élhetem meg a kutatói identitásomat? Milyen közegben vitathatom meg a tudomány és a közélet fejleményeit hozzám hasonlóan gondolkodókkal?

(2) Hogyan hasznosíthatom, prezentálhatom kutatási eredményeimet, megszerzett ismereteimet, hogy az akadémiai közegtől eltávolodva ne váljanak holt betűvé?

Mindkét kérdésemre a székelyföldi fiatal kutatók valamiféle csoportosulása, közösségbe szerveződése nyújthatna megoldást. Bölcsészként elismerően szemlélhetjük, hogy a társadalomtudománnyal foglalkozó kutatóknak lehetősége van közös kutatásokra, konferenciákra, egyéb fórumokon való megmérettetésekre. Úgy gondolom, hogy szükséges lenne kitágítani a kört, és interdiszciplináris módon közös konferenciákat, beszélgetős esteket, eszmecseréket szervezni, közösen kutatni és publikálni. De a tudásmegosztásnak nemcsak a szaktudományos lehetőségeit lenne érdemes művelni, hanem az ismeretterjesztésre alkalmas műfajokat is, hiszen azok a fiatalok számára egyébként is közvetlenebbül hozzáférhetőek. Gondolok itt a blog, vlog és a podcast formátumokra, melyek a közösségi médiában segítenek egyrészt a kutatási eredményeket népszerűsíteni, tájékoztatni, társadalmi hatásuk is van, másrészt pedig általuk a kutatók is ismertebbé válhatnak a közönség, a sajtó, intézmények és egymás számára is. Nemzetközi, de magyar közegben is látni már jó példáját annak, hogy a tudósok és újságírók együttműködéséből igényes, szakszerű, de a széles közönség számára is befogadható tartalmak jönnek létre. Ennek a megvalósítása erdélyi viszonylatban úttörő lenne, ugyanakkor sok fiatal kutatónak és a hozzájuk csatlakozóknak okozhatna szakmai elégtételt, miközben a székelyföldi médiafogyasztók tájékozottságát is emelné. A Székelyföldön élő értelmiségnek felelősséget kell vállalnia abban, hogy a térségben a tudás, az információ ne elvesszen, hanem megsokszorozza önmagát. Az egyetemi közegtől eltávolodott, vidéki környezetben dolgozó kutatóknak a pénzben vagy az előléptetésben mérhető elismeréshez képest legalább annyira fontos a hasonlóan gondolkodók társasága (vagy olyanoké, akikkel vitázni lehet), a közös alkotás öröme, és annak az élménye, hogy hatással lehet környezetére. Úgy gondolom, hogy az emberek és a felhalmozott tudás adott, ennek "csak" a hálózatát kell már létrehozni.

Tassaly Dóra

Jelenlegi véleménynyilvánításom tapasztalataimon alapszik, amelyet az elmúlt három év doktori programban való részvétel adott.

A helyzet viszonylag adott volt, szerettem volna haza költözni mesterképzés után, és itthon kamatoztatni tudásom, és tapasztalatot szerezni a munkaerő piacon. E mellett pedig folytatni szándékoztam tanulmányaimat is a Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktori programjában is. Itthonról, és munka mellett.

Így amikor felkérést kaptam, hogy határozzam meg mi az, amiben nehézségeim voltak ez alatt az idő alatt gondolkodóba estem. Régész-történelem szakos hallgatóként számos tudományos forrást használnom kell, amit alapképzésen és mesterképzésen probléma nélkül meg is tudtam valósítani. Köszönhetően a felszerelt, és bő könyvtári lehetőségeknek. Hazaköltözve, ez viszont nehézséget jelentett, hiszen az egyetemi város könyvtárai nem elérhetőek digitális formában, és az utazás megnehezíti egy-egy könyv elérését, éppen amikor szükség lenne rá. Saját városi könyvtárunk, egy szépen felszerelt nagyon jó hely, de szakkönyvek terén kevesebb található itt mind amire szükségem lenne.

Éppen ezért a könyvtár és levéltár problémáját emelném ki mind legnagyobb nehézséget, amit az elmúlt évekbe tapasztaltam. Első részben maradnék a könyv, mind forrás problémánál, hiszen ezt a fentiekben is említette már. Úgy éreztem korlátozódik a kutatási lehetőségem, egészen addig, amíg időt nem tudok szánni, hogy személyesen, felutazzak, és megkeressem a könyveket/forrásokat, amelyekre szükségem van. Más megoldás nem lévén, hiszen e szakmai könyvek kevés példányba adódnak ki, és jelenleg már nagyon sok nem elérhető a könyvpiacon, és antikváriumban is csak elvétve jelennek meg. Ez pedig sokkal több időt von el magától a kutatástól mind amekkorára szükség lenne, nem beszélve az anyagi vonzatáról a folyamatos utazásnak. Más részből kiadatlan forráskutatásnál szintén megjelenő probléma, hogy egy témán belül számtalan levéltárba vannak szórva az információk, amelyek ugyanúgy időt és energiát követelnek, nem csak a felkutatásukban, de digitális formában való mentésükben is. Hiszen levéltári jelenlétben a legtöbb kutató alkalmazza a fényképezési lehetőségét, hogy az adott forrást otthon bármikor újra előtudja venni.

Így bármelyik székhelyföldi kutatónak, akinek egy adott témakörön belül van munkája ugyanezt a munkát kell végezze, függetlenül, hogy előtte már megtette-e

más szakember. Ugyanúgy be kell szerezze a szakirodalmat, amelyet használni szeretne, és kiadatlan forrásokat is újra, és újra digitalizálnak helyi történelemet iránt érdeklődők. Erre bizonyíték a levéltári jelenléti ív, ahol sok esetben nem egy ember jelenik meg egy adott dokumentum vizsgálata során. Viszont ezen emberek nem ismerik egymást, így mindenkinek el kell végezze ezen munkát, hiába tette meg már előtte valaki. Ugyanezt látom a könyvekkel is, számos szakember, aki hozzájut, egy-egy értékes kiadványhoz nem tudja megosztani hasonló érdeklődésűekkel, ha nem ismeri őket személyesen.

Éppen ezért személy szerint örülni tudnék egy digitális platformnak, ha úgy tetszik szakmai digitális könyvtárnak ahova kiadott, és kiadatlan forrásainkat Székelyföldről össze tudnánk gyűjteni, ezzel megkönnyítve minden utánunk jövő generáció munkáját, és a sajátunkat is. Értékes könyveink, így bármikor olvashatóak lennének minden szakmai ág számára, és nem lenne szükséges csak ezért kilométereket utazni. Ugyanígy lehetne kezelni kiadatlan forrásainkat is, hiszen feltöltve egy közös rendszerbe, az, aki már egyszer digitalizált egy-egy témakört feltölthetné, ezzel segítve társait, és magát, hiszen egy közös forrás bővülne ezáltal. Nem beszélve arról, hogy mennyi időt, és energiát takaríthatnánk meg azáltal, hogy lenne egy közös tér ahol minden szakember, kutató megtalálhatná a Székelyföldet érintő témákat. Azon hónapokat, vagy akár éveket, amiket forrásgyűjtésre szánunk, befektethetnénk magára a kutatásra ezzel is gazdagítva tudományos világunkat. Természetesen nem mentesítene minket teljesen a kutatás, digitalizáció alól, hiszen lesznek témák, amelyeket mindig be lehet majd vinni a rendszerbe, akár önkéntes alapon is, ezzel bővítve a platform tartalmát, de lényegesen könnyíteni a jelenlegi helyzeten, ha csak részben is megtalálhatóak lennének az említett források.

Nem mellékes hozadéka egy ilyen digitális térnek pedig egy szakmai kör kirajzolódása minden tudományterületen, ahol nem csak megismerhetnénk egymást, de közös fórumon beszélhetnénk, vagy akár közös projektekben is részt vállalhatnánk.

Természetesen ez egy hatalmas munka lenne, és nagy költségeket jelentene annak az intézménynek, vagy kezdeményezőnek aki bele vág ezen munkába, de mindenképpen fellendíthetné az itthoni tudományos életet. Közösséget, és munka felületet teremtené számos fiatal kutatónak.

Sárosi-Blága Ágnes

Kutatóműhelyben dolgozó szociológusként abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy nem a térségi tudományos körökön kívül tevékenykedek, sok más fiatal kutatóval ellentétben nem érzékelem azt, hogy kimaradok a tudományos életből. A KAM-Regionális és Antropológiai Kutatások Központjában rendszeresen figyelünk a társadalomtudományok terén aktuális rendezvényekre, programokra, kutatásokra. Ugyanakkor több tudományos program kezdeményezői és együttműködő partnerei vagyunk. Mindezek ellenére én is látom és hiányolom a csoportos munkák kereteit, különösen az egyes tudományterületek kutatói közötti hálózatosodási lehetőségeket.

Mondhatjuk azt, hogy jelen pillanatban teljesen hiányoznak a különféle tudományterületeken doktoráló, fiatal kutatók közötti térségi találkozási felületek, programok. Az egyes tudományterületeken belül találkozási felületek szinte egyetlen formáját a konferenciák jelentik. Természetesen pozitívumként lehet megemlíteni, hogy a tudományos konferenciákon egyre több az interdiszciplináris téma, tehát ezek a körök most már elviekben nem annyira zártak, de ez akkor is kevés lehetőség, különösen akkor, ha a fiatal kutatók általi kompetenciák térségi hasznosítását vesszük figyelembe.

Ezekből a tényszerű megállapításokból kiindulva az én javaslatom egy olyan tudománytámogatási modell kidolgozására vonatkozik, amely egy kisebb térségi támogatási szerkezetben nem csak anyagi, hanem szakmai támogatást is biztosít, lehetővé teszi a fiatal kutatók találkozását, keretet biztosít a hálózatosodásra, amit hosszútávon egyéni és térségi szinten is kamatoztatni lehet. Nagyobb léptékben egy példaértékű kezdeményezés a Collegium Talentum Program, amely határon túli magyar kutatókat támogat. Itt fontos megjegyezni, hogy a személyes tapasztalataim ahhoz a periódushoz kapcsolódnak, amikor az Edutus Főiskola volt a Program irányítója. (A jelenlegi rendszerről nincs személyes tapasztalatom, de minden bizonnyal hasonló elvek szerint működik.) A javaslatom szempontjából kiemelném azt, hogy a 2015-2016 között szervezett szakmai programok sajátossága volt, hogy több tudományterületet képviselő fiatal kutatóknak szervezték, így általános, tágabb értelemben jelentős társadalmi és gazdasági kérdésekre fókuszáltak (pl. demográfiai kérdések, a tehetségtámogatás értelme, kommunikáció, protokoll). Az ilyen jellegű programok legnagyobb hozadéka a személyes kapcsolatok kialakulása. Úgy gondolom, hogy intézményi háttérrel, és anyagi támogatással kidolgozhatók és

működtethetők lehetnek hasonló térségi együttműködési, hálózatosodási felületek, amelyek esetében a résztvevők egyéni, szakmai tevékenységének a „szerény” támogatása mellett fókuszban van az együttműködések ösztönzése is.

Demeter Csanád

„*Fiatal kutatók vidéki térségben*” címmel került nemrég megrendezésre az első online társadalomtudományi fórum, amelynek a célja a székelyföldi fiatal kutatók megszólítása, akik habár részt vállalnak a tudományos életben, nem tagjai, alkalmazottai a hivatalos tudományformáló intézményeknek (egyetem, kutatóintézetek), hanem más munkakörben dolgoznak, mégis szakmai tudáspotenciált képeznek.

Az alábbi eszmefuttatásban, a székelyföldi kutató-pedagógus szemszögéből közelítve meg a témát elmondhatjuk, hogy nagyon sok a kiaknázatlan tudásbázis. Egyre több tanár használja ki a gyarapodó mesterképző és doktori iskolák nyújtotta lehetőséget és szerez PhD fokozatot. Ennek eredményeként fokozatosan növekszik a helyismereti dolgozatok, szakmai munkák száma. Köztudott viszont, hogy a tudományművelés a pedagógusok legnagyobb részénél az egyetemtől való elszakadás után abba marad, mivel az újabb kutatásokat egyre nehezebb összeegyeztetni a mindennapi munkával. Talán a vakációs időszak nyújt lehetőséget némi kutakodásra. Mindemellett nagyrészt hiányoznak, vagy nem ismertek azok a helyi szakmai fórumok, intézmények, amelyek motiválóan (akár anyagilag, akár elismerés révén) hatnának ezekre a helyismereti tudáspotenciálokra.

Ugyancsak jelentős szakmai ismeretanyagot jelentene az I. didaktikai fokozatot elérő pedagógusok dolgozatainak az összegyűjtése, rendszerezése, kiadása, hiszen mindezen munkák tudományos és módszertani irányítás alatt születnek és legjobb esetben csak valamelyik iskola könyvtárának az állományát gazdagítják. Ebben nagy szerepe lehetne az Romániai Magyar Pedagógus Szövetség (RMPSZ) tevékenységének, amely szervezeti keretet nyújthatna, szakmai eszmecseréket, kerekasztal beszélgetéseket szervezhetne a tudományt művelő iskolai oktatók számára, felállíthatna egy kutató-pedagógus pályamodellt, mediatizálhatná a megszerzett ismeretanyagot stb. Erre vonatkozólag, pozitívnak tekinthető az RMPSZ által két évente megszervezett „Apáczai-díj”, amely a romániai közoktatásban dolgozó pedagógusok kutatómunkáját értékeli és díjazza, vagy a Sapientia EMTE Csíkszeredai Karának a „Kutassunk együtt!” tudományos konferenciája, amit szintén két évente rendeznek meg a közoktatásban és a felsőoktatásban dolgozó tanárok részére. Az utóbbi

lehetőséget nyújt, hogy a különböző oktatási szinteken tevékenykedő tanárok megismerjék egymás kutatási területeit, eredményeit, közös kutatási célokat fogalmazzanak meg.

A települések állami és civil intézményei szintén „kihasználhatnák” az egyre gyarapodó helyi erőforrásokat és ezáltal motiválhatnák, támogathatnák azt a tudás kompetenciát, amelyet helyben megtalálnának, így nem kellene azt máshonnan importálniuk. Legtöbbször még helyi viszonylatban sem ismerik a különböző tudományterületekről származó kutatókat, szakembereket, így azok feltérképezése szintén hozzásegítené a székefyöldi tudományosság kiterjedéséhez.

Szász Mária-Magdolna

Én a témához úgymond kutató pedagógusként, doktoranduszként sólnék hozzá, ugyanis egyre több pedagógus szerezte, szerzi meg a doktori fokozatot. Ezek a pedagógusok, akik napi munkájuk mellett kutatással foglalkoznak sok esetben nem is tudnak egymásról, egymás kutatási területéről. A doktori képzés alatt felhalmozott tudás, kutatási tapasztalat, vagy éppen a kutatási eredmények nem tudnak érvényesülni, hasznosulni. Azon túl, hogy sok esetben ki tudják váltani a doktori fokozattal a fokozatszerzési vizsgákat (romániai oktatási rendszerben a pedagógusok I.-es és II.-es fokozatot szerezhetnek vizsgák, illetve kisebb kutatások elvégzése által), nincs a kutató pályának folytatása, többlete és ez a tudományos potenciál nem tud hasznosulni. Sokszor jönnek a megbélyegzések, hogy csak a papír, az oklevél miatt szereztek doktori fokozatot a pedagógusok, de ez egy sokkal összetettebb dolog. Ha arra gondolunk, hogy már kikerülve az egyetemi keretek közül, nem tartozva sem hallgatóként, sem oktatóként egy felsőoktatási intézményhez, nehézkessé válik egy erős háttér nélkül az egyéni kutatási pálya (a napi oktatási feladatok mellett).

Úgy gondolom, hogy szükség lenne egy olyan tág értelemben vett találkozási pontra, ahol ezen „kutató pedagógusok” úgymond találkozhatnak, tudomást szerezhetnek egymásról, vagy éppen egymás segítségére lehetnek a pedagógusi munka mellett a tudományos, kutató életben is. Sőt, egy olyan „bázisa” lenne szükség, ahol kapcsolódni tudnának más tudományterületeken kutató személyekkel is. Némi segítség lehetne úgy érzem mindez és nem szakadna meg a kutató pálya sem a pedagógusi munka mellett. A doktori diplomát szerzett pedagógusok úgymond nem tudják már a pályájukban megmutatni, hogy ők mivel is foglalkoztak, foglalkoznának a kutatás területén, a közoktatás erre kevés lehetőséget biztosít (van a Romániai

Magyar Pedagógus Szövetsége által meghirdetett Apáczai díj). Ezt a pedagógusi tudástöbbletet mindenképpen ki kellene használni, hiszen ez egy hasznos, meglévő erőforrás.

A tanügyi rendszeren belül, a pedagógus munkaköri feladatai keretében vagy akár mellett is ki lehetne alakítani a „tudományművelést”. Hiányzik a munkahelyi elismerés is ezen a területen, a pedagógusok kutatásainak, publikációinak, tudományos teljesítéseinek értékelése, „jutalmazása”, motiválása is helyet kellene kapjon a tanügyi rendszerben. De mindez hasonlóan működhetne más területeken tevékenykedő, másfajta intézményekben, hivatalokban dolgozó, de közben doktori fokozatot szerzett személyek számára is.

Kiss Adél

A vitaindítóban/fórumon felvetett témára a felnőttképzési menedzsment szempontjából szeretnék reflektálni. A Pro Educatione Egyesület mint felnőttképzési hálózat 2011 óta számos, különböző formájú, tartalmú, témájú és felépítésű felnőttképzési pályázatban volt érintett. Ezek a tapasztalataink azt mutatják, hogy míg a korábbi években nem igazán volt követelmény (csak opcionálisan jelent meg) a kutatás a felnőttképzési jellegű projektekben, az utóbbi 3-4 év pályázataiban (itt elsősorban EU-s, nemzetközi együttműködést célzó pályázatokra gondolok) már az látható, hogy a támogatók (a pályázatot kiíró) szervek kifejezetten ösztönözték (pl. nagyobb pontszámot lehetett elérni) a pályázókat arra, hogy kutatást is vállaljanak. A felnőttképzési tananyagfejlesztést és a képzésszervezést tehát alkalmazott kutatásnak kellett megelőznie. Kutatói tapasztalattal rendelkező gyakorló szakemberek hiányában a szervezeteknek kihívás lehetett ezt a feladatot teljesíteni. Ilyen esetekben jó, ha van elérhető szakember vagy szakmai közösség, aki kutatói munkára igénybe vehető. Ahogy egy korábbi hozzászóló is mondta, az egyetemi berkeken kívül tevékenykedő fiatal/pályakezdő kutatók akár a kutatást, mint szolgáltatást is kínálhatják. De az is segítség a felnőttképzési menedzsmentet végzők számára, ha egy kutatói közösség igénybe vehető konzultációra vagy tanácsadóként. Ehhez nyilván elérhető közelségben és ismertségben kell legyenek. Ezért is támogatom ennek a klaszternek a létrejöttét, illetve a fiatal kutatók szakmai közösségbe szerveződését. Egy közösségbe szerveződve, több szakmai témát lefedve erősebb érdekképviselőt valósítható meg. Nyilván a kialakuló és formálódó kapcsolatháló is jelentősebb, így a kutatói közösség által képviselt tudásnak és kompetenciáknak nagyobb esélye van arra, hogy a

„kereslet” oldallal találkozzon. A felnőttképzés területén egy másik gyakorlati hasznosíthatóságát is látom a kutatói közösség által termelt és termelődő tudásnak. Vannak felnőttképzési programok, amelyeknek a tartalmi felépítésénél a curriculumon dolgozók gyakran keresik a társadalomismereti tudást, azt, hogy melyek egy adott kérdéskörben vagy jelenség kapcsán az aktuális társadalmi gondolkodás- és működésmódok, mintázatok, gyakorlatok. Ezeket az igényeket az mozgatja, hogy új, naprakész, aktuális tartalmakkal kívánják a felnőttképzési programokat felépíteni. Ilyenkor is előnyös, ha az adott specifikus tudást keresők és kínálók találkoznak, találkozhatnak.

Kovács Judit

Miután a kutató kikerül a képzési rendszerből nagyon nehéz egyénileg megoldania a tudományművelést. Megszűnik a valahová való tartozás érzése és a motiváció folyamatosan csökken. A munkahelyi környezet nagymértékben meghatározza a kutató további szakmai munkásságát. Az eddigi tapasztalataim alapján a munkahelyi vezetők nem támogatják a doktori képzésben való részvételt, mert nem fűződik hozzá érdekük. Véleményem szerint ezen csak úgy lehetne változtatni, ha a doktoranduszok tudását valamilyen módon lehetne hasznosítani a munkahelyen, például különböző szociológiai felmérések kivitelezésében.

Léteznek önkormányzatok, ahol az alap-, mester- és doktori képzésben résztvevő hallgatónak ösztöndíjat biztosítanak, azonban ha valaki kikerül a rendszerből, a lehetőségek egyre apadnak. Ösztönző lehet egy olyan pályázati program kiterjesztése az egész térségre, ahol a munkáltató támogatja a fiatal kutatókat szakmai mentorok bevonásával és koordinálásával. Ehhez azonban egy javaslatcsomagot lenne célszerű kidolgozni és a helyi vezetők, munkáltatók elé terjeszteni. Azt is fontos szempontnak tartom, hogy a térségben végzett kutatási eredmények a helyi társadalomban hasznosuljanak.

A tudományművelést segítheti a kutatói identitás megélése, a térségi kutatókkal fenntartott kapcsolat, helyi tudományos hálózatokhoz való kapcsolódás, a kutatási eredmények megosztása és térségi hasznosítása, a közös publikációk, a különböző konferenciákon, szakmai rendezvényeken való részvétel. A csoportos kutatások és szakmai programok egy keretet kínálnak a fiatal kutatók számára a kutatói munkavégzéshez, az ilyen és ehhez hasonló kezdeményezésekhez való csatlakozással pedig

megelőzhető azt, hogy a kutató elszigetelten, csupán saját erőforrásaira támaszkodva dolgozzon.

Ahhoz, hogy a térségi nyilvánosságban is megjelenjenek a fiatal kutatók, partnerekre van szükség, ebben a helyi médiának lehet fontos szerepe. Indulhatna akár egy olyan sorozat, amely havi rendszerességgel mutatná be a térségben zajló kutatásokat és a mögötte álló kutatócsoportot. Ez szerintem egy olyan folyamatot indítana el, amely hatására akár több fiatal is kedvet kapna a tudomány műveléséhez és a szakmai kapcsolati hálók bővítéséhez is hozzájárulna.

A helyi vonatkozású kutatási programok kiterjesztése, a fiatal kutatók pozicionálása nem egyszemélyes feladat, a térségi megmutatkozás kulcsa az összefogás, amely véleményem szerint kizárólag egy tudományos hálózatrendszer keretein belül valósulhat meg.

Bodó Julianna

Hozzászólás a „Fiatal kutatók vidéki térségben” tematikus online beszélgetéshez:

1. Mivel az elmúlt évek/évtizedek folyamán több szakmai kiadványt szerkesztettem, egyik megjegyzésem ezzel kapcsolatos lesz. A kiadványok vagy egy kutatási projekt eredményeként született tanulmányokat, vagy konferencia-előadások megírt változatainak gyűjteményét tartalmazták. Mind a kutatási programokban, mind a szakmai rendezvényeken részt vettek fiatal, kezdő kutatók, olyanok is, akiknek ez volt az első ilyen jellegű próbálkozásuk (BA, MA, PhD hallgatók). A kiadványok szerkesztésénél kiemelt cél volt, hogy a kutatásokban részt vállaló, a konferenciákon előadó fiataloknak az írásai is megjelenjenek a tapasztalt szakemberek tanulmányai mellett. Javaslatom arra vonatkozik, hogy az elkövetkező időszakban a klaszter tagjai számára, az információmegosztás propagált és tudatos gyakorlata által elérhetővé tegyünk ezeket a publikációs lehetőségeket. Természetesen ennek előfeltétele a kutatásokban, a konferenciákon történő részvétel – ami önmagában is az együttműködés egyik lehetősége. A szakmai írások megjelentetése segítené a szakmai karrierépítés kötelező feltételeinek teljesítését, ugyanakkor az információcsere, az egymásról tudás lehetőségeit is nyújthatná – nemcsak a fiatal kutatók számára, hanem azok számára is, akik szervezőként, programvezetőként, kiadványszerkesztőként dolgoznak a tudományos műhelyekben.

2. Egyetemi oktatóként azt tapasztalom, hogy minden évben születnek olyan jól megírt szakdolgozatok, disszertációk, amelyek megérdemelnék a szélesebb körű ismertséget, mindenképpen többet annál, mint hogy a sikeres védelem után egy adattárban elraktározva merüljenek feledésbe. Ezek a dolgozatok minden esetben saját adatgyűjtésen alapuló, egy helyi/regionális társadalmi jelenséget tesznek vizsgálat tárgyává (pl. egy település vagy egy társadalmi réteg migrációs gyakorlata, egy emlékezhely ceremonikus, szimbolikus használata – hogy csak a saját szakterületemből említsek néhány példát). Az így készült elemzések kiegészíthetik a térségről alkotott tudáskészletünket, tehát már ezért is megérdemlik, hogy a klaszter tagjai megismerjék, adott esetben akár hivatkozási alapként is használják ezeket a munkákat. Továbbgondolva: ezen munkák szerzői, ha a klaszter részéről találkozónak a munkájuk iránti érdeklődéssel, biztatást nyerhetnének a folytatásra is. Mivel saját kutatási anyaggal dolgozva írták meg dolgozataikat, az adott terep már ismerős számukra, így a térségi kutatások közéjébe lenne értékesíthető az a kutatói potenciál, amelyet a frissen végzett hallgatók egy rész képvisel – és amely ösztönző környezet híján a legtöbb esetben meg is áll a dolgozat elkészítés, megvédése után.
3. Többször is szó esett a beszélgetésen arról, hogy a helyi/regionális médiát is be kellene vonni az itt született szakmai eredmények nyilvánossá tételének folyamatába. Ezt fontos kérdésnek tekintem én is, mivel valóban sokat tudna tenni a média azért, hogy ne csak egy nagyon szűk szakmai kör szerezzon tudomást a térséget érintő tudományos kutatások eredményeiről, hanem azok – vagy egyáltalán az a tény, hogy folyik a mi régiókban is ilyen jellegű tevékenység – a szélesebb nyilvánosságba is bekerüljenek. Azt tapasztalom, hogy az elmúlt időszakban már van nyitás ebbe az irányba. A média részéről több alkalommal is találkoztunk olyan megkeresésekkel, amelyek egy aktuálisan felvetődő, vagy akár égető, mindenképpen nagyobb érdeklődésre számot tartó kérdésben (migráció, ünnep, fiatalok és média, roma-kérdés) kértek tőlünk szakmai véleményt. Ezeknek a felkéréseknek a megjelenése azt is jelzi, hogy a média számára kézenfekvővé kezd válni, hogy vannak a térségben is olyan tudományos intézmények, szakmai műhelyek (Sapientia, KAM), amelyek tagjaihoz lehet fordulni adott kérdések kapcsán – nem feltétlenül kell távoli szakembereket keresni, amikor valamilyen aktuális társadalmi jelenségről szeretnének szakmai véleményt kérni egy médiamegjelenítés esetében. Úgy gondolom, hogy olyan érte-

lemben is fontos a klaszter általi, egymás munkájának megismerését lehetővé tevő információcsere, hogy ezt az egymásról való tudásunkat a média felé is propagálni tudjuk: egy adott témával kapcsolatos megkeresés esetében pl. ajánlani tudjuk olyan kollégánkat, aki jártas az adott témában, rendelkezik azzal kapcsolatos kutatási tapasztalatokkal. Itt hívnám fel a figyelmet arra is, hogy egyre több volt egyetemi hallgatónk dolgozik a helyi média különböző orgánumaiban. Részükről egyértelmű a megkeresés, hisz ismernek bennünket, tudnak munkáink, kutatásaink egy részéről. Ezt a kapcsolatot érdemes lenne a továbbiakban még az eddigieknél is tudatosabban használni, a mi részünkről is szorgalmazni a benne rejlő lehetőségeket, amely a térségben folyó tudományos munka szélesebb nyilvánosságban való megmutatkozását segítené.

Székely Kinga Katalin

Kiemelten fontosnak tartom a téma kommunikációs vetületét is kiemelni, illetve a marketing szempontú megközelítésekről is említést tenni. A térségben felhalmozódni látszik egy olyan tudáspotenciál, amelynek értéke, hasznosíthatósága „láthatatlan” maradt a helyi közösség, a döntéshozók és a fejlesztéspolitikát meghatározó személyek, szervezetek előtt. Ezen tudás értékesítéséhez vezető első lépésként a megmutatkozást, ismertetést majd pozicionálást definiálhatjuk. Amíg ez a folyamat nem történik meg talán irreális elvárás is lehet az, hogy a térségi szereplők részéről érkezzenek a megkeresések, felkérések. Úgy is fogalmazhatunk, hogy előbb meg kell teremteni rá az igényt, a keresletet. Az vitathatatlan, hogy ez a fajta „megmutatkozás”, „eladás” nem egy egyszerű kommunikációs feladat, és ritkán lehet ezt egyénileg megvalósítani. Ahhoz, hogy eredményes legyen ez a kezdeményezés többszintű kommunikációra van szükség. Egyrészt egyéni szinten, a fiatal kutatók részéről is meg kell fogalmazódjon az elhatározás, az akarat, hogy megjelenítsék, megosszák azt a tudást, amit birtokolnak – akár tekinthetünk erre a folyamatra úgy mint self brandingre (énmárka építésre) vagy szakmai pozicionálásra is. Másrészt szükség van olyan szerveződésekre, amelyek a fiatal, pályakezdő kutatók, PhD hallgatók, diplomások számára megteremtenek egy olyan keretet, ami megkönnyíthetné a publicitást. Ma már számos olyan eszköz, felület áll rendelkezésünkre, ami támogatja ezt a fajta kommunikációt, gondoljunk itt akár személyes blogokra, weboldalakra vagy akár a közösségi oldalak nyújtotta lehetőségekre, hisz ezeken a csatornákon nem csak személyes, hanem szakmai tartalmakat, véleményeket is közzé lehet

tenni. A szerveződések, amellet, hogy támogatják a hálózatosodást, olyan közös platformokat hozhatnak létre, amelyek teret adnak a különböző szakmai vitáknak, fórumoknak és akár nyithatnak a térségi szereplők irányába (média, véleményvezérek, döntéshozók).

A tudás önmagában azonban még nem „eladható”, a jelenleg felhalmozott tudáspotenciál megfoghatatlan, nehéz beazonosítani, így nehéz azt is meghatározni, hogy miként hasznosítható. A tudás alkalmazhatóságának lehetőségeit, területeit kell megfogalmazni, értelmezni, magyarázni. Ehhez a feladathoz pedig partnerekre, megfelelő közvetítőkre van szükség, olyan támogatókra, akik felkarolják és fontosnak találják ezt az ügyet, pl. a helyi és regionális médiára, akik szerepet vállalhatnak a megismertetési folyamatban. A médianak meghatározó szerepe van abban, hogy kinek „ad hangot” vagy éppen kire irányítja a reflektorfényt. Amellet, hogy az egyéni kutatási eredmények, szakmai munkák és a fiatal kutatók bemutatkozásának adhatna teret (pl. külön rovat keretében), különböző témák kapcsán is megszólaltathatná időről-időre ezeket a fiatalokat. Főleg, hogy a tapasztalat azt mutatja, hogy a sajtó sok esetben térségen kívüli szakembereket kell megkeressen egy-egy kérdésben, mert nincsen tudatában, hogy akár helyileg is lenne hozzáértő személy. Amennyiben megvalósulna egy közös szerveződés, az alkalmas lenne közvetíteni a média és a fiatal szakemberek között.

De egy-két, kellő nyitottsággal rendelkező térségi vezető, döntéshozó is akár irányadó lehet abban, hogy megfogalmazódjon az igény a meglévő tudás hasznosítására. Pl. olyan kérdések, szakterületek kutatására kiírt támogatási programok által, amelyek hasznosnak bizonyulhatnak fejlesztéspolitikai szempontból is. Itt szintén a szerveződés szerepét emelném ki, hisz ezekben a kezdeményezésekben, meggyőzési folyamatokban egyfajta képviselője lehetne a fiatal kutatóknak.

Dimény-Haszmann Orsolya

A vidéken élő, dolgozó fiatal kutatók helyzetéről szóló vitaindító tanulmány és az azt követő beszélgetés rávilágított azokra az erős és gyenge pontokra, amelyek ezt a társadalmi réteget érintik.

A vitaindítóban is olvasható megállapítás szerint a tudományos fokozattal rendelkező kutatók kevés esetben tudnak az adott szakterületen, főállásban kutatómunkával foglalkozni.

Jobb esetben olyan munkahelye van/lesz az adott személynek, ahol kisebb-nagyobb mértékben, alkalmanként, intézményes keretben, tudományos munkavégzésre is van lehetősége. Említi az írás a térségben működő egyetemi intézményeket mint lehetséges fogadófelületeket a kutatói habitussal rendelkező személyek számára, ugyanakkor megjegyzi azt, hogy ezek kapacitása véges. Személyes tapasztalat nyomán kiegészíteném ezt a sort múzeumokkal, művelődési központokkal, akár könyvtárakkal. A felsoroltak mindenikében alapvető cél és feladat bizonyos munkaköröket betöltő egyének esetében a kutatómunka végzése. Azonban itt is számolni kell ezen intézmények kapacitásának végeességével.

Olvasható a vitaindító tanulmányban, és elhangzott a beszélgetésben is, hogy a képzési program során kialakult/kialakított szakmai kapcsolathálók a képzés lezárultát követő időszakban a szakmai munkavégzés legfontosabb feltételrendszerét jelenthetik.

A humántudományok területére vonatkozóan és szintén személyes tapasztalatra alapozva mondhatom azt, hogy a Kolozsvártól mért, többszáz kilométeres távolság nem okozott nehézséget kutatómunkám végzésében. Egyrészt a világháló kínálta lehetőségek ma már, azt hiszem, jelentősen megkönnyítik, hogy elérjünk az otthoni dolgozószobánkból is könyvtárakat, konferenciákat, hogy kapcsolatot tudjunk tartani a tudományterületünkön tevékenykedő szakemberekkel. A tavaly ránk szakadt új életforma pedig egyértelműen kinyitotta az online téren keresztül a kapukat a világ minden pontja felé. Ezekkel az új lehetőségekkel számolni kell, és hasznosan lehet alkalmazni minden tudományterületen. Azt gondolom, emberi habitus kérdése is az, hogy egy-egy kutató elszigetelődik-e, vagy benne marad a szakmai-tudományos körforgásban. Napjainkban azt semmiképpen nem látom akadálynak, hogy valaki vidéken él, esetleg távol a nagyobb egyetemi központoktól. Azzal azonban számolni kell, hogy a kutatómunka plusz terhet ró az azt végző egyénre, nagyon gyakran éppen a szabadidő rovására.

Mindenképpen fontos lenne egy olyan regionális platform létrehozása, ahol a különböző tudományterületeken tevékenykedő kutatók találkozhatnak, tudomást szerezhetnek egymás létezéséről, munkájáról, betekintheznek utóbbiba, hiszen ez lehetőséget adna a potenciális együttműködésre, tudományterületek közötti átjárásra, adott esetben akár a közös kutatómunkára is.

A beszélgetés során elhangzottak alapján is elmondható: azt, hogy valaki a tudományos képzés után tovább foglalkozik-e kutatással, szakmai munkával,

nagyban meghatározza, hogy milyen indíttatásból fogott neki az adott képzésnek. Ha ez csupán a „papírszerzés” céljából történt, akkor nagy valószínűséggel a képzés lezárultával megszűnik az effajta elhivatottság, noha azzal azért számolni lehet, hogy a megszerzett tapasztalatokat, tudást vélhetően így is beépíti, hasznosítja későbbi munkájába(n). Ezáltal mindenképpen alkalmazható és nem válik felesleges befektetéssé a megszerzett tudása.

Sebestyén Tihamér

Fiatal kutatók helyzete vidéki térségben a doktori képzés alatt/után

- Leader egyesületeknél dolgozni vagy más hagyományőrző egyesületeknél, nagyobb önkormányzatoknál szakmai tanácsadóként
- Projektfejlesztésekben részt venni
- Stratégiai tervezésekben a 2021-2027 -es periódusra

A fiatal kutatók szerepköre a vidéki térségben sok szempontból összetett kérdés. Azok, akik a vidéki térségben maradás mellett döntenek azoknak valóban kevesebb szakmai lehetősége nyílik az adott térségben. Ennek ellenére a következő stratégiai szempontokat javaslom a szakmai munkába való részvétel és szerepvállalás elérése érdekében:

1. Alkalmazható tudományművelés. Nagyon sok kutatói munka készül el úgy, hogy a vidéki térségekben nem tud leszűrődni, a mindennapi életben az eredmények nem alkalmazhatóak ezért a helyi civil -, köz - és magán-szféra sem tudja hasznosítani. Fontosnak látom, az itt felsorolt három szegmenssel karöltve olyan kutatói témakört jó előre kijelölni, amire később akár project alapú, akár meghatározott idejű, akár hosszabb távú együttműködések építhetők. Pl. kutatói-fejlesztési szerepvállalás: az önkormányzatok digitalizálásában, helyi közösségfejlesztésben, fejlesztési stratégiák kidolgozása, innovatív oktatási modellek fejlesztése, helyi épített és kulturális örökségek dokumentálása, azok revitalizálásához szükséges dokumentációk előállításában való szerepvállalás, alpinfrastruktúra fejlesztések, stb.
2. Önállósulás, ha a kellő tudás és szakmai tapasztalatok rendelkezésre állnak: tanácsadási szolgáltatások, tanulmányok készítése, tervezés, kulturális, oktatói és más programok szervezése. Mindez ahhoz a célhoz vezethet, hogy

a fiatal kutatók a kellő tapasztalatgyűjtés után lámpás polgárokká váljanak és később vezetői, iránymutatói és véleményformáló szerepet töltsenek be egy adott vidéki településen vagy térségben.

3. A főbb szakmai hálózattal való szoros kapcsolattartás fontos a vidéki térségben élő fiatal kutatók számára. Itt elengedhetetlen fontossággal bír, hogy a kutatók az egyetemi központokkal, kutatói intézményekkel folyamatosan együtt dolgozva éljenek szimbiózisba. Ez alatt az érthető, hogy a kutatói tevékenységben terepi méréseket, elemzéseket és kutatói munkákat földrajzi távolságoktól függetlenül nagyon sok esetben kivitelezhetnek a fiatal kutatók.
4. Helyi vagy regionális szakmai szervezetekkel való kapcsolattartás: a fiatal kutatóknak szükségük van arra, hogy helyi vagy regionális civil szervezetekkel, szakmai érdekképviselői csoportokkal tartsák a szakmai kapcsolatot. Például: térségi szociológus társaságok, megyei fejlesztési ügynökségek, helyi akció csoportok, vállalkozói egyesületek, környezetvédelmi egyesületek, oktatói szakmai szervezetek, kulturális intézmények, stb.
5. Nemzetközi szakmai hálózatban való részvétel: nagyon sok esetben a fiatal kutatók nem vesznek részt egy bizonyos nemzetközi szakmai platformon/okon. Ez abban tud segíteni, hogy az adott kutatott szakterület legfrissebb eredményeivel naprakészen tartest biztosít, jobbik esetben pedig egy nemzetközi kutatói hálózat tagja, részesévé válhat a vidéki térségben élő fiatal kutató. A nemzetközi kutatói szakmai hálózat alatt nem a magyarországi kapcsolatokat értem. Ahogy mondani szokták Székelyföldön: Magyarország nem külföld.

Jakab Judit

Főállásban pedagógus, „másodállásban” a Debreceni Egyetem PhD képzésének résztvevője. Pedagógusi pályámnak a harmadik harmadában, kutatói pályámnak az elején vagyok. Az ok, ami engem pedagógusi pályámnak a vége felé közeledve további képzésre, tanulásra készítetett, a hétköznapi iskolai gyakorlatból adódott: a roma gyermekek tömeges beiskolázásával megjelenő, gyakran megoldhatatlannak látszó problémák mélyebb összefüggéseinek megértéséhez kerestem a tudományos válaszokat.

Ebből adódóan a pedagógusi és a kutatói identitásomat nehezemre esik szétválasztani, a szubjektív és objektív viszonyulásmód váltogatása okoz némi nehézséget számomra. A két különböző „munka” együttvégezése állandó szervezést, gyakori idő- és energiahíányt jelent, és legtöbbször a tudományos munka kerül „pihenetetésre”. Amikor a „kötelező feladatok, elvárások” a doktori iskola részéről megszűnnek, a vitaindítóban említett, a tudományos munkavégzés bizonyos összetevőire (szakmai körhöz tartozás, információkhoz és forrásokhoz való hozzáférés, szakmai szereplés, publikálás) vonatkozó „leépülés” szinte észrevétlenül megtörténik.

Ennek kivédéséhez azt gondolom mindenképpen hasznos lehet a hasonló helyzetű, „magányos” pályakezdő kutatók valamiféle szakmai „tömörülése”, amely teret biztosíthatna az együttgondolkodásnak, a közös kutatásoknak, a továbbfejlődésnek. Csoportként nagyobb eséllyel jeleníthetné meg magát a különböző fórumokon, az „összeadott” kompetenciák nyomán több kutatási területet átfogó kutatások valósulhatnak meg. Tematikailag fontosnak tartanám olyan aktuális, a helyi közösséget foglalkoztató problémák feltárására irányuló közös kutatások szervezését, amelynek szakmai eredményei alapját képezhetnék a helyi fejlesztésnek, problémakezelésnek. Ezáltal megvalósulhatna az „elmélet” és „gyakorlat” találkozása, amely mintegy legitimálná a szakmai csoport működését és ösztönzőleg hatna a pályakezdő kutatók tudományos munkájára is.

Fejes Ildikó

Jómagam azok közé tartozom, akik PHD fokozatuk megszerzése után főállásban sem egyetemhez, sem kutatóközponthoz nem csatlakoztak. Néhány évig óraadó tanárként dolgoztam a Sapientia Egyetemen, mára ez a „köldökszínórának” nevezhető szakmai kapcsolat is megszűnt intézményes szinten. Ennek ellenére a kutatói tevékenységem nem szűnt meg teljesen; ez elsősorban a kutatási területem – vallás-szociológia – iránti mély elköteleződésemmek és érdeklődéseimnek köszönhető. Mivel Erdélyben viszonylag kevesen foglalkozunk a témával, többnyire ismerjük egymást, ez hozzásegített ahhoz, hogy kisebb egyéni kutatások mellett több csoportos kutatásban is részt vegyek, ne szakadjak el teljesen a kutatási módszertantól, és a témában felhalmozott tudásom ne váljon inaktívá.

Fontosnak tartom azonban kihangsúlyozni, hogy a nem megélhetési módon végzett kutató munka egyrészt nagyon sok energiát igényel, hiszen erre a „hobbyból” végzett tevékenységre csak a munkahelyi kötelezettségek elvégzése után maradt

erőforrásokat lehet igénybe venni. És mivel másodrendű szakmai tevékenységként működik, idővel nagy valószínűséggel a kutatói és újtudás-készlet megszerzés periferiájára helyezi a hasonló helyzetben lévő kutatót.

Ennek ellenére a hasonló félperifériás helyzetben levő székelőföldi kutatók által birtokolt szaktudás meglátásom szerint hasznosítható a térségben. A kutatási témájuk iránt elkötelezettek legtöbbször megszólíthatók, aktválhatók, motiválhatók szaktudásuk megosztására. Ehhez azonban a helyi társadalomnak ismernie kellene őket. Mindenképpen szükségesnek találok egy olyan tudás-, és szakértői adatbázis létrehozását, amely a sajtó, a politikum, a helyi adminisztráció, a civil szféra és a gazdasági szereplők számára elérhetővé teszi az adott területen szaktudást fölhalmozó szereplőket, hogy ismertek, megszólíthatóak legyenek, ha témájukban a társadalom valamely szereplőjének szaktudásra van szüksége. Napjainkban számos téren krízishelyzetek születnek – krízisben pedig még inkább szükség van a gyorsan és könnyen elérhető szaktudásra. Mivel a szaktudás a legtöbb esetben helyben is létezik, sajnálatosnak tartom, ha információ-, kutatói adatbázis-hiány miatt a szakembereket térségünknek importálnia kell: ők ugyanis jelentős hátránnyal érkezhettek: a helyi társadalom ismeretének hiányával.

Gergely Orsolya

Identitás-építés

Térségünkben még mindig nehéz megfogalmazni és elmagyarázni, hogy mivel foglalkozik egy társadalomkutató, még mindig alacsonyabb a presztízse, mint egy sor más szakmának. Így nagyon sokat segíthetne fiatal kutatóknak, ha identitásuk megerősítésében szerepet vállalnának egyrészt elismert kutatók, és kaphatnának pozitív megerősítést egyfajta mentor program keretén belül. Másrészt egymás munkájának megismerése, saját érdeklődési területek bemutatása, folyó kutatási projektek – legyenek bármilyen szerény léptékűek – teret adna a pozitív megerősítéseknek, javaslatoknak, melyek hozzájárulnának kisebb sikerélményekhez, ezáltal építenék és konszolidálnák a társadalomkutatói identitást.

Közösségépítés

Egy afrikai közmondás szerint, ha az ember gyorsan akar haladni, menjen egyedül, viszont, ha messzire szeretne jutni, akkor mindenképpen társakkal tegye azt. Ez a társadalomkutatásra talán még inkább igaz, mint sok más tudományterületre.

Ehhez viszont elengedhetetlen lenne, hogy ismerjék egymást a térségben pályakezdő, pályaeépítgető fiatal kutatók. A hasonló helyzet felismerése, megismerése az egyéni dilemmák, elkeseredések egy részét kivédené. Ha megismerjük más, hozzánk hasonló helyzetben levő fiatal kutató problémáit, szakmai bizonytalanságait és kételyeit akkor nem érezzük magunkat annyira egyedül és talán csökken a bizonytalanság. És a közösség megtartó erővel is bír: egyénileg nehéz és néha lehangoló felvenni a lépést a tudományos kihívásokkal. Társakkal, csapatban könnyebb tapasztalatot szerezni, rutint szerezni akár konferenciaelőadások, akár publikációk, akár a szakmai kínálatban való eligazodás tekintetében.

Mentorprogram

A térségben jó néhány nagytudású, a szakma által elismert, sikeres kutató él és alkot. Az ő szakmai rutinjuk, életútjuk önmagában is inspiratív lenne, de egy átgondolt, programszerű etap során néhány fiatal kutató számára jelentős löketet adhat egy ilyen kétszemélyes, mentor és mentorált találkozás és beszélgetéssorozat.

Kutatói műhely működtetése

Az egyéni kurrens kutatási témák ismerete, s ennek gyakoribb találkozások révén ébren tartása egy aktív gondolkodási mezőt hozhat létre, amelybe ki-ki be tudna kapcsolódni és kamatoztatni tudná a maga számára. Rutinos, tapasztalt kollégák beavathatnának abba, hogy miként írjunk a referensek által elfogadott, sikeres tanulmányt. Adott területen jártasabb kolléga beavathatná a résztvevőket abba, hogy milyen új elemzési technikák, módszerek jelentek meg az elemzés piacán, hogyan lehet ezeket megtanulni, alkalmazni.

Önkénteskedés a kutatói világban

Fiatal kutatók számára jó lehetőség, hogy futó kutatási programokban felajánlani számukra egyfajta internship pozíciót. Ez lehetővé tenné a kutatók számára, hogy munkájuk egy részét kiszervezzék szakképzett segítségnek, ugyanakkor a pályakezdő kutató számára ez bepillantást engedne a kutatás útvesztőjébe, és tapasztalatszerzésre adna lehetőséget. Mindkét fél számára előnyös feltételek mellett nem lenne teljesen ingyen ez a munka: publikációval, szakmai eredménnyel járhat.

Nyári szakmai táborok, workshopok

Évente egy-két alkalommal nagyon kötetlen keretek közt (nem konferencia) akár egy rendszeres nyári tábor szervezése is összehozhatja a térségben élő fiatal, pályakezdő, és kevésbé fiatal, pályáján már sikeres (székelyföldi) kutatót. Ahogyan a művészek évente elvonulnak alkotótáborokba, és ott csakis az alkotással foglalkoznak, a társadalomkutatóknak is szüksége lenne néha ilyen restart gomb megnyomásra. Ennek lenne egy egyéni és közösségi költsége, de ennek nyomán mindig születhetne mindig egy-két lapszámnyi tanulmány, s ennek keretében lenne tanulási lehetőség, illetve akár projektötletek is körvonalazódhatnak, melyeket közös erővel könnyebben ki lehetne vitelezni.

Díjak és támogatások

Kezdeményezni lehet egy térségi díjat, melyet mindig egy fiatal pályakezdő kutató kapna meg. Ennek nemcsak eszmei, hanem szerény anyagi vonzata is lehetne, mely egy-két évig a konferencia-részvételek és/vagy publikációs költségek egyéni terhét csökkentené.

Médiamegjelenés

Vedd a helyit, véd a helyit – ez az elv és elgondolás nagyon erős az üzleti életben a térségünkben is. Ezt az elvet át lehet ültetni a térségi társadalomkutatásba is: amennyiben érdeklődés van egy adott téma, kutatás iránt, egymást ajánlhatják mindazok, akik ismerik egymást, egymás kutatási érdeklődését, és ezáltal megmutatkozási lehetőséget is adva egymásnak.

Abstract

From April 2021, the WAC - Center for Regional and Anthropological Research launched an online professional Forum series on the current social processes in the Széklerland region. The first event of the series took place on April 16, 2021 on the ZOOM interface with 31 participants. The professional background of the Forum is a research carried out in 2019 within the framework of the DOMUS Program of the Hungarian Academy of Sciences.

The Forum was also available to follow online in the form of a Facebook event. In connection with the discussion material sent in advance, 13 of the participants registered for the event also expressed their opinions and suggestions in writing. The aim of this presentation is to strengthen the thematization activity related to this important segment of regional science.